

OD ISTOG PISCA

SVETA NOĆ

DETE OD PESKA

TAHAR BEN DŽELUN

Prevela s francuskog
Gordana Breberina

Laguna

Sadržaj

1. Muškarac
2. Kapija četvrtka
3. Kapija petka
4. Kapija subote
5. Bab el Had
6. Zaboravljena kapija
7. Zazidana vrata
8. Prkosan do kraja
9. „Izgraditi lice onako kako se pravi kuća“
10. Pripovedač koga su pojele njegove rečenice
11. Muškaraca sa ženskim grudima
12. Neobrijana žena
13. Noć bez izlaza
14. Salem
15. Amar

16. Fatuma	
17. Slepí trubadur	
18. Andaluzijska noć.	
19. Kapija u pustinji	
O autoru	

1

Muškarac

Tu je najpre bilo to lice, izduženo zbog nekoliko uspravnih bora, poput ožiljaka koje su izdubile davne nesanice, to neobrijano lice, koje je oblikovalo vreme. Mora da ga je život – koji život?, neobičan privid sačinjen od zaborava – tlačio, kinjio ili čak ponižavao. Na njemu je mogla da se vidi ili nasluti duboka rana koju je ponovo mogao da otvori tek jedan nespretni pokret rukom ili uporan, ispitivački ili zlonameran pogled. Izbegavao je izlaganje jakom svetlu i zaklanjao oči nadlakticom. Nije podnosio dnevno svetlo, svetlost lampe ili punog meseca: ogolili bi ga, zavukli mu se pod kožu i otkrili stid ili potajne suze. Osećao je kako mu prelaze preko tela poput plamena što spaljuje njegove maske, poput sečiva što mu polako skida veo od mesa koji održava neophodnu razdaljinu između njega i drugih ljudi. Šta bi se zapravo desilo kada bi taj prostor što ga je delio i štitio od drugih nestao? Bio bi gurnut, nag i nezaštićen, u ruke onih koji su ga sve

vreme proganjali zbog znatiželje, podozrivosti, pa čak i uporne mržnje; smetali su im ćutanje i inteligencija lica koje im je ulivalo nelagodu samim svojim autoritarnim i zagonetnim prisustvom.

Svetlo ga je svlačilo. Buka mu je smetala. Otkako se povukao u tu sobu na spratu, pored terase, nije više mogao da podnese spoljni svet, sa kojim je komunicirao jednom dnevno tako što bi otvorio vrata Maliki, služavki koja mu je donosila hranu, poštu i činiju vodice narandžinog cveta. Mnogo je voleo tu staricu, koja je bila deo porodice. Nenametljiva i blaga, nikad mu nije postavljala pitanja, ali ih je saučesništvo neminovno zbližilo.

Galama. Ona koju prave piskavi ili sumorni glasovi. Prostački smeh ili monotone pesme na radiju. Kofe vode što se prosipaju u dvorištu. Deca koja muče slepu mačku ili tronogog psa zalutalog u te uličice, gde životinje i ludaci bivaju uhvaćeni u klopku. Jadikovanje i kuknjava prosjaka. Loš snimak piskavog poziva na molitvu koji pet puta dnevno odjekuje iz zvučnika. To nije više bio poziv na molitvu, već podstrekivanje na pravljenje buke. Galama sačinjena od svih glasova i graje koji su dopirali iz grada i koji su ostajali u vazduhu, tu, tačno iznad njegove sobe, sve dok ih vetar ne rasprši ili priguši.

Razvio je alergije; njegovo propusno i nadraženo telo dobijalo ih je pri najmanjem potresu, saživljavalo se s njima i održavalo ih u životu do te mere da mu je bilo vrlo teško, ako ne i nemoguće da spava. Čula mu se nisu poremetila, kao što bi se moglo pomisliti.

Naprotiv, postala su izuzetno oštra, aktivna i neumorna. Razvila su se i potpuno zauzela to telo, u kome je život napravio dar-mar i koje se sudbina postarala da skrene s puta.

Njegovo čulo mirisa je sve registrovalo. Nos je donosio do njega sve mirise, čak i one koji još nisu bili tu. Govorio je da ima nos slepca, sluh mrtvacu koji se još nije ohladio i vid proroka. Ali njegov život nije bio život sveca, mogao je postati takav da nije morao previše toga da obavi.

Otkako se povukao u prostoriju na spratu, niko se nije usuđivao da mu se obrati. Dugo mu je trebalo – možda nekoliko meseci – da se sklopča, sredi svoju prošlost, popravi žalosnu sliku koju je njegova okolina stvorila o njemu u poslednje vreme, brižljivo pripremi svoju smrt i napravi veliko spremanje u svesci u koju je sve zapisivao: u svom dnevniku, svojim tajnama – možda jednoj jedinoj tajni – i sižeu priče kome je on jedini imao pristup.

Polako ga je obavila gusta i uporna magla, zaštitivši ga od ogovaranja i podozrivih pogleda koje su njegovi bližnji i susedi sigurno razmenjivali na pragovima kuća. Taj beli sloj ga je umirivao i pripremao za spavanje, pothranjivao mu snove.

Njegovo povlačenje nije preterano kopkalo njegovu porodicu. Navikla je da ga gleda kako tone u ćutanje ili dobija žestoke i, pre svega, neopravdane napade besa. Nešto neobjašnjivo se umetnulo između njega i ostatka porodice. Sigurno je imao svoje razloge, ali je jedino on mogao da kaže koji su. Zaključio

je da njegov svet pripada njemu i da je iznad sveta njegove majke i sestara – i, u svakom slučaju, potpuno drugačiji. Čak je mislio da one i nemaju svoj svet. Zadovoljavale su se površnim životom, bez velikih prohteva, povinovale su se njegovoj vlasti, njegovim pravilima i hirovima. Iako nisu istinski razgovarale o tome između sebe, nisu li pretpostavljale da je njegovo povlačenje bilo neminovno zato što mu nije više polazilo za rukom da kontroliše svoje telo, pokrete i preobražavanje lica usled mnogobrojnih tikova koji su pretili da ga izobliče? Od pre nekog vremena njegovo držanje nije više bilo držanje samovoljnog muškarca, neospornog gospodara velike kuće, muškarca koji je preuzeo očevo mesto i odlučivao o najsitnijim pojedinstvima života domaćinstva.

Leđa su mu se malčice povila, ramena nezgrapno opustila; pošto su se suzila i omlitavila, nisu više očekivala da se na njih spusti voljena glava ili ruka nekog prijatelja. Osećao je kako mu nešto teško pritiska gornji deo leđa; dok je koraćao, pokušavao je da se uspravi i nagne unazad. Vukao je noge, grčeci telo, boreći se u sebi protiv tikova koji mu nisu dali da predahne.

Njegovo stanje se naglo pogoršalo, premda ništa nije nagoveštavalo takav tok. Noću ga je redovno mučila nesаница, toliko je sada bila česta i neukrotiva. Ali otkako se zbio taj raskid između njega i njegovog tela, otkako se između njih stvorio taj jaz, lice mu je ostarilo, a hod mu je postao kao u bogalja. Preostalo mu je jedino da se potpuno osami. To mu je omogućilo da sagleda sve što je tome prethodilo i pripremi svoj konačni odlazak u zemlju najveće moguće tišine.

Znao je da njegova smrt neće biti posledica prestanka rada srca niti krvarenja u mozgu ili crevima. Samo će duboka tuga, neka vrsta melanholije koju je na njega spustila jedna nevešta ruka, okončati – bez sumnje dok bude spavao – jedan život koji je naprosto bio izuzetan i koji ne bi podneo da posle tolikih godina i tolikih iskušenja upadne u banalnost obične svakodnevice. Njegova smrt će biti na visini njegovog veličanstvenog života, s tom razlikom što će spaliti njegove maske, što će biti go, potpuno go, bez pokrova, na zemlji koja će mu malo-pomalo izjedati udove sve dok ga ne vrati njemu samom, u istinu koja je za njega bila doživotno breme.

Tridesetog dana života u osami počeo je da primećuje kako smrt ispunjava njegovu sobu. Ponekad bi je dotakao i zadržao na razdaljini ne bi li joj stavio do znanja kako je malo poranila i kako on mora još nešto da završi. Noću ju je zamišljao u obliku mlohavog pauka koji se šunja naokolo, umoran, ali i dalje snažan. Telo bi mu se ukrutilo zbog toga. Onda bi pomislio na snažne – možda metalne – ruke koje će se spustiti odozgo i uhvatiti strašnog pauka; one će ga ukloniti iz njegovog prostora dok ne posvršava poslove. U zoru nije više bilo pauka. Sedeo bi sam, okružen malobrojnim predmetima, i iščitavao stranice koje je napisao preko noći. San će doći tokom prepodneva.

Jednom je čuo da je neki egipatski pesnik ovako pravdao vođenje dnevnika: „Ma koliko da smo bili daleko, kad se vraćamo, uvek se vraćamo od sebe samih. Dnevnik je ponekad neophodan kako bismo

rekli da smo prestali da budemo.“ Upravo je to bila njegova namera: da kaže šta je prestao da bude.

A ko je on bio?

Ovo pitanje je iskrslalo posle tišine nastale usled nelagode ili iščekivanja. Pripovedač, koji je sedeo prekrštenih nogu na asuri, izvadi iz tašne veliku svesku i pokaza je publici.

Tajna je tu, na tim stranicama, satkana od slogova i slika. Dao mi ju je neposredno pred smrt. Naterao me je da se zakunem da ću je otvoriti tek četrdeset dana nakon njegove smrti, koliko treba da se potpuno umre, koliko traju naša žalost i njegovo putovanje u tmine Zemlje. Otvorio sam je četrdeset prvog dana, noću. Zapahnuo me je miris raja, toliko snažan da se umalo nisam ugušio. Pročitao sam prvu rečenicu i ništa nisam razumeo. Pročitao sam drugi pasus i ništa nisam razumeo. Pročitao sam celu prvu stranu i prosvetlio se. Toliko sam bio zadivljen da su mi se suze same slivale niz obraze. Ruke su mi bile mokre; krv mi nije normalno tekla kroz vene. Tada sam shvatio da imam retku knjigu, knjigu tajne, koju je opkorao jedan kratak i buran život, a napisala noć dugog iskušenja, koja je držana ispod velikih kamenova i koju je čuvao anđeo prokletstva. Ova knjiga, prijatelji moji, ne može da kruži niti da se daje drugima. Ne mogu da je čitaju nevini umovi. Svetlost što iz nje izbija zaslepljuje i oslepljuje nepripremljene oči koje se na nju nehotice spuste. Ja sam pročitao ovu knjigu,

dešifrovao je za takve umove. Ne možete da pristupite čitanju ako niste prošli kroz moje noći i kroz moje telo. Ja sam ova knjiga. Ja sam postao knjiga tajne; životom sam platio da bih je pročitao. Kad sam stigao do kraja, posle višemesečnog nespavanja, osetio sam kako se ova knjiga otelovljuje u meni, pošto je to moja sudbina. Neću čak ni otvoriti ovu svesku da bih vam ispričao tu priču, najpre zato što sam napamet naučio njene delove, a zatim i iz opreza. Uskoro će, o čestiti ljudi, dan utonuti u tamu; ja ću ostati sam s knjigom, a vi s nestrpljenjem. Oslobodite se te nezdrave grozničavosti što vam izbija iz pogleda. Budite strpljivi; dubite tunel pitanja zajedno sa mnom i naučite da čekate, ne moje rečenice – one su isprazne – već pesmu što će polako dopreti s mora i usmeriti vas na put knjige koja vodi računa o vremenu i onome što ono ruši. Znajte takođe da knjiga ima sedam kapija probijenih u zidu širokom najmanje dva metra i visokom kao najmanje tri vitka i snažna muškarca. Kako budemo stizali do njih, davaću vam ključeve koji ih otvaraju. Vi, u stvari, imate ključeve, ali to ne znate; a čak i da znate, ne biste umeli da ih upotrebite, a pogotovo ne biste znali pod kojim nadgrobniim kamenom da ih sakrijete.

Zasad znate dovoljno o tome. Bolje da se rastanemo pre nego što se nebo zapali. Vratite se sutra ako vas knjiga tajne bude i dalje zanimala.

Muškarci i žene ustadoše u tišini i umešaše se ne bez reči u svetinu na trgu. Pripovedač sklopi ovčju kožu

i stavi pera i mastionice u vrećicu. Svesku brižljivo umota u komad crne svilene tkanine i vrati je u tašnu. Pre nego što je krenuo, neki mališan mu donese crni hleb i koverat.

On napusti trg sporim korakom, pa nestade u prvom sumraku.

2

Kapija četvrtka

Čestiti prijatelji, znajte da nas je tajna reči okupila u kružnoj ulici, možda na brodu, zbog putovanja čiju maršrutu ne znam. Ova priča je pomalo nalik na noć; mračna je, a ipak bogata slikama; morala bi da vodi do slabog i blagog svetla; u zoru, kad budemo stigli, bićemo oslobođeni, stariji za jednu dugu i tešku noć, pola veka i nekoliko praznih listova rasutih u belom mermernom dvorištu naše kuće uspomena. Neki od vas će poželeti da žive u tom novom domu ili bar zauzmu u njemu malo mesta veličine svog tela. Znam, zaborav će biti u velikom iskušenju: tamo postoji izvor čiste vode kome, uprkos žeđi, ne treba prilaziti ni pod kakvim izgovorom. Zato što je ova priča takođe pustinja. Treba da hodamo bosu po vrelom pesku, da hodamo i ćutimo, verujemo u oazu koja se ocrtava na horizontu i koja se neprestano podiže u nebo, da hodamo i ne okrećemo se kako nam se ne bi zavrtele u glavi. Kako odmičemo, naši koraci stvaraju put; oni iza